

Lausuntopyyntö Tampereen yliopiston ihmistieteiden eettiselle toimikunnalle

Väitöskirjatutkimuksen työnimi: Opiskelijavalintakriteereiden määrittämä
opettajuus luokanopettajakoulutuksessa

Ville Mankki 2.2.2017

2. Tutkimussuunnitelma tiivistelmänä ja kokonaisuudessaan

Luokanopettajakoulutus näyttäytyy suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä ja muiden Euroopan maiden opettajankoulutuksiin verrattuna poikkeuksellisen suosittuna hakukohteena vuodesta toiseen: hakijoita on moninkertainen määrä aloituspaikkoihin nähden ja vain noin joka kymmenes tulee valituksi. Hakijoiden runsaus aiheuttaa painetta myös opiskelijavalintamenettelyille. Luokanopettajakoulutuksen opiskelijavalinnassa käytetään soveltuvuuskoetta. Siinä arvioijina toimivat opettajankouluttajat pyrkivät haastattelujen ja ryhmätehtävien avulla rekrytoimaan koulutukseen parhaiten soveltuvat sekä motivoituneimmat opiskelijat, jotka tulevat suoriutumaan ja viihtymään hyvin opinnoissa kuin myös aikanaan alansa työtehtävissä. Opettajankouluttajien subjektiivisiin ja vaihteleviin soveltuvuusnäkökulmiin nojaavat opiskelijavalintakriteerit ovat kuitenkin jääneet puutteellisesti selvitettyiksi ja tiedotetuiksi, mikä häiritsee koko opiskelijavalinnan luotettavuutta ja uskottavuutta. Valintakriteereiden implisiittisyys aiheuttaa myös sen, ettei hakijoilla ole mahdollisuuksia tehdä johtopäätöksiä valinnan ratkaisesta tekijöistä. Tämä osaltaan aiheuttaa erityisesti luokanopettajakoulutuksen kohdalla näkyvän lieveilmiön – toistuvan uudelleenhakutumisen.

Kun opiskelijavalinnassa arvioitavia ominaisuuksia ei tarkemmin määritellä tai ainakaan eksplikoita, on muodostuneita valintakriteerejä mahdollista tavoitella arvioitsijoina toimivien opettajankouluttajien näkemysten kautta. Tarkoituksena onkin selvittää arvioitsijoiden käsityksiä opettajankoulutukseen ja opettajan työhön soveltuvuudesta. Erityisenä tavoitteena on tarkastella sitä, millä kriteereillä arvioitsijat hakijoita arvioivat ja valikoivat, koska valinta ei ainakaan aikaisempien havaintojen perusteella nojaa tutkimuksellisiin tai tieteellisiin perusteisiin.

Tutkimus toteutetaan kvantitatiivisena kyselytutkimuksena. Tutkimuksen perusjoukkoon kuuluvat kaikki opettajankouluttajat, jotka toimivat arvioijana luokanopettajakoulutusyksiköiden opiskelijavalinnan soveltuvuuskoekoeosioissa keväällä 2017. Koska perusjoukon yksiköiden lukumäärä on niin pieni (n=150–200), tutkimus toteutetaan kokonaistutkimuksena: osallistujiksi pyritään saamaan jokainen perusjoukon opettajankouluttaja. Osallistujilta kysytään strukturoidun e-kyselylomakkeen avulla näkemyksiä soveltuvuuskoekokeesta sekä siinä toteutettavista valintakriteereistä. Osallistujilta tiedustellaan myös muutamia taustatekijöitä (sukupuoli, syntymävuosi, opettajankoulutusyksikkö, tehtävänimike sekä opettajankouluttaja- ja valintakoekokemus) niiden vaikuttavuuden selvittämiseksi. Henkilökohtainen sähköpostilinkki kyselyyn lähetetään osallistujille touko-kesäkuussa 2017.

Aineistoa kuvataan tilastollisten tunnuslukujen avulla ja sen analysoinnissa pyritään käyttämään faktorianalyysiä. Faktoreita eli taustalla olevia piilomuuttujia muodostamalla voidaan tiivistää kompleksista aineistoa löytäen siitä yhteisiä ulottuvuuksia sekä selvittäen mahdollisimman paljon muuttujien välistä vaihtelua. Taustatekijöiden, kuten sukupuolen tai ja tehtävänimikkeen vaikuttavuutta kokonaistuloksiin analysoidaan soveltuvilla analyysitavoilla (riippumattomien tapausten t-testillä ja yksisuuntaisella varianssianalyysillä tai Mann-Whitney U-testillä ja Kruskal-Wallis H-testillä).

Tutkimuksen merkitystä voidaan tarkastella inhimillisestä sekä institutionaalisesta näkökulmasta. Inhimillisestä näkökulmasta valintakriteereiden tiedostaminen vähentäisi sattuman osuutta valinnassa tehden valintaprosessista oikeudenmukaisemman ja lisäten näin hakijoiden luottamusta valintaprosessiin. Institutionaalisesta näkökulmasta tutkimustulokset mahdollistaisivat opettajankoulutukseen pesiytyneiden opettajaihanteiden tiedostamisen, uudelleenarvioinnin ja tarpeen vaatiessa purkamisen. Opettajankoulutuksessa toteutettavilla valintakriteereillä onkin kauaskantoisia vaikutuksia; tietynlaisen opiskelija-aineksen valikoituminen opettajaopintoihin siirtää seuloitun ominaisuudet kantajiensa mukana aina työelämään ja koululuokkiin saakka.

3. Arvio tutkimuksen eettisyydestä

Tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja se toteutetaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien ohjeiden mukaisesti. Tutkimuksessa kunnioitetaan tutkittavan itsemääräämisoikeutta, vältetään vahinkoa sekä kunnioitetaan yksityisyyttä ja tietosuojaa.

Tutkimus toteutetaan kyselytutkimuksena. Aineistonkeruun mahdollistamiseksi kultakin opettajankoulutusyksiköltä tiedustellaan luokanopettajakoulutuksen valintakokeeseen arvioitsijoina osallistuvat opettajankouluttajat. Arvioitsijoina toimiville opettajankouluttajille lähetetään yliopiston tarjoamaan sähköpostiosoitteeseen kertaluontoinen linkki e-kyselylomakkeeseen. Aineistonhankinnan mahdollistavia sähköpostiosoitteita ei kuitenkaan käytetä tutkimuksen analysointi- tai raportointivaiheessa. Sähköpostiosoitteet eivät myöskään tulostu aineiston havaintomatriisiin, joten tutkimukseen osallistujat eivät ole suoraan tunnistettavissa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkittavaa informoidaan kyselylomakkeen yhteydessä saatekirjeellä, jossa kerrotaan tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen aihe ja tarkoitus, tutkimuksen toteutus ja kyselylomakkeeseen vastaamiseen kuluva aika, osallistumisen vapaaehtoisuus sekä aineiston säilytys ja jatkokäyttö. Kirjallista suostumusta tutkimukseen ei osallistujilta erikseen kerätä, vaan jokainen soveltuvuuskoearvioitsija saa itse päättää osallistuuko hän tutkimukseen. Näin kyselyyn vastaaminen tulkitaan osoittavan tutkittavan suostuneen tutkittavaksi asiaan perehdyttyään.

Se, että kyseessä on pienen perusjoukon kokonaistutkimus aiheuttaa eettisyydelle erityishuomioinnin tarpeen – erityisesti tutkittavien anonymiteetin takaamisen kannalta. Vaikka tutkimukseen osallistujilta ei kerätä suoria, yksilöiviä tunnistetietoja tiedustellaan heiltä epäsuoria tunnisteita (sukupuoli, syntymävuosi, opettajankoulutusyksikkö, tehtävänimike sekä opettajankouluttaja- ja valintakokemus). Kyseiset tiedot kerätään taustamuuttujien vaikuttavuuden selvittämiseksi. Näitä epäsuoria tunnisteita ei kuitenkaan käytetä yhdessä, vaan aina kulloisenkin analyysitavan mukaisesti – yksi tunniste kerralla. Määrällisen tutkimuksen raportoinnissa ei kuvata yksittäisten vastaajien vastauksia, joten vastaajien tunnistaminen on mahdotonta.

Tunnistetietoja sisältävää sähköistä havaintomatriisia säilytetään yliopiston tietoverkossa tutkijan henkilökohtaisessa käyttäjätunnuksin ja salasanoin suojatussa kansiossa. Aineisto arkistoidaan tutkimuksen päätyttyä ilman tunnistetietoja yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon tutkimuskäyttöön.

Muilta osin tutkimus ei täytä tutkimusasetelman kannalta eettisiä arviointivelvoitteita (kohdat 1-6, <http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/arviointitmk/milloin.html>). Tutkimuksesta pyydetäänkin Tampeereen yliopiston ihmistieteiden eettisen toimikunnan ennakoarviointi, koska tutkimustuloksia aiotaan julkaista julkaisuissa, jotka edellyttävät eettistä ennakoarviota.

**TAMPEREEN YLIOPISTO
TAMPEREEN ALUEEN IHMISTIETEIDEN
EETTINEN TOIMIKUNTA**

Lausunto 12/2017 lausuntopyynnöstä 6/2017: ”Opiskelijavalintakriteerien määrittämä opettajuus luokanopettajakoulutuksessa” (Väitöskirjatutkija Ville Mankki, kasvatustiede, Kasvatustieteiden tiedekunta)

Toimikunnan lausunto: ”Toimikunta on käsitellyt lausuntopyynnön kokouksessaan 20.2.2017. Toimikunta pyytää selvityksen seuraavista asioista:

- Miltä taholta opettajankoulutusyksiköissä tutkittavien henkilöys ja sähköpostiosoitteet konkreettisesti tiedustellaan?
- Missä vaiheessa kysely tutkimukseen osallistuville lähtee: valintakokeiden aikana vai valintakokeiden jälkeen?
- Tullaanko aineistoa analysoimaan opettajankoulutusyksiköittäin ja miten tunnistettavuus otetaan huomioon?
- Sähköpostiosoitteet (jotka ovat suoria tunnistetietoja) tulisi analysointivaiheessa poistaa.
- Tiedotteessa olisi hyvä mainita se, kuuluuko henkilö johonkin tutkimusryhmään tai se, kuka on tutkimuksen ohjaaja.
 - mainita, että kyselyyn vastaaminen merkitsee luvan antamista aineiston tutkimuskäyttöön ja aineiston arkistointiin
 - ilmaista aineiston arkistointi mahdollista jatkokäyttöä varten
 - mainita tutkijan tutkimusryhmä ja tutkimuksen ohjaajan nimi
 - Lisäksi sähköpostissa tulisi todeta, että aineisto talletetaan tunnistetiedoin, koska epäsuoria tietoja käytetään taustamuuttujina. Aineiston tallettaminen tunnistetiedoin edellyttää tutkimukseen osallistuvan suostumusta. Aineiston tallettaminen tunnistetiedoin tulee mainita sähköpostissa. Mikäli henkilö ei suostu tähän, hän ei osallistu tutkimukseen.
- Sähköpostiosoitteet (jotka ovat suoria tunnistetietoja) tulisi analysointivaiheessa poistaa.
- Rekisteriselosteessa tulee
 - lisätä osoitetietoihin kaupungin nimi (rekisteriselosteen kohta 1a)

- täsmentää kohtaan 9 suorien tunnistetietojen (sähköpostiosoitteet) ja epäsuorien tunnistetietojen (taustamuuttajat) a) käyttö analyysissa ja b) poistaminen arkistoidussa aineistossa.

Pyydetyt selvitykset (ml. täytetty tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste pyydetään lähettämään toimikunnan sihteerille sähköpostin liitetiedostona (heikki.eilo@uta.fi) toimikunnan puheenjohtajan, esittelijän ja sihteerin tarkistusta varten.

Tampere 20.2.2017

Puheenjohtaja Merk.
Kirsti Uusi-Rasi

Sihteer

Heikki Eilo